

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ДОЦЕНТ, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” в ДВ., бр. 37/07.05.2021 г.

Рецензент: Проф. дин Валерия Фол, Университет по библиотекознание и информационни технологии, Институт за балканистика с Център по тракология - БАН

Гл. ас. д-р **ДИМИТРИЯ КОСТАДИНОВА СПАСОВА** е единствен кандидат в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата: Сакрално пространство и обредна система от българската народна култура) за нуждите на ЮЗУ „Неофит Рилски“, заповед на Ректора № 1336/18. 06. 2021 г., протокол №1/14.07.2021 г. от първото заседание на научното жури.

Представяне на кандидата и професионален опит

Гл. ас. д-р Димитрия Спасова е завършила специалност „Културология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ (2003). От 2004 до 2008 г. е редовен докторант по „Теория и история на културата. Древни култури” към катедра „Културология” в същия университет. През 2010 г. успешно защитава докторска теза на тема „Древни магически практики в народната медицина от Югозападна България“. Академичната кариера на кандидатката се развива в ЮЗУ „Неофит Рилски“, където от 2011 г. и сега заема академичните длъжности асистент и главен асистент (от 2014 г.) в катедра „Културология“. Специализирала е Етрускология и италийска античност в Университета за чужденци в Перуджа, Италия.

Научните интереси на кандидатката са в областта на етнологията, семиотика на културата, културно наследство и културния туризъм. Курсовете и упражненията, които преподава, са в обхвата на научните ѝ изследвания. Д-р Димитрия Спасова ръководи магистърската програма „Културно наследство и културен туризъм“ към катедра „Културология“ на Факултет по изкуствата. Тя участва активно в академичния и административен живот на катедрата и университета. Кандидатката е участник в изследователски проекти, както се вижда от приложените публикации и документацията по процедурата. От конкурса за главен асистент до сега кандидатката е участвал в множество национални и международни научни конференции и представените от нея доклади са публикувани.

Оценка на хабилитационния труд

За участие в конкурса кандидатката гл. ас. д-р Димитрия Спасова е представила хабилитационен труд, монографичен труд, в чиято основа е защитената докторска дисертация, автореферат на докторската теза, част от колективна монография и 20 статии и доклади. От списъка за рецензиране изключвам автореферата, две от статиите, публикувани в годината на защитата на докторската теза и публикуваната докторска теза, тъй като са положително рецензирани.

Представеният хабилитационният труд „Сакрално пространство и обредна система. По материали от народната култура в Югозападна България“ се състои от увод, три глави и заключение, използвана литература, списък на информаторите, албум, общо 199 страници текст и 16 фотоса. В увода кандидатката формулира целта на своето изследване, задачите, методите и видовете източниците, които използва. Тя подчертава, че стъпвайки на резултатите от интердисциплинарните

изследвания на Центъра за древни култури на ЮЗУ нейната цел е да анализира сакралната география и свързаната с нея обредна система в селищата по теченията на реките Места и долна Струма, планините Рила, Пирин, Западни Родопи, Беласица, Влахина, Малешевска, Огражден, включително и части от Северна Гърция.

Американският учен Саймън Ънуин кратко формулира сакралното пространство като специално място, което може да е естествено или специално изградено без функции за смъртни. Съгласна съм с него в първата част на определението му, но си позволявам да не се съглася с него за функциите на хората. Бидейки архитект проф. Саймън Ънуин не познава жива обредност във функциониращи хилядолетия топоси на вяра, които описва д-р Димитрина Спасова. Именно такива наблюдения показват, че те са местата, в които обредността е осъзнато присъствие, сетивно и духовно преживяване или съпреживяване, в зависимост от това дали човекът сам или в група я извършва.

Книгата по своята същност е регионално културологично изследване на базата на богат етнографски и археологически материал. Д-р Д. Спасова дълги години е част от интердисциплинарен екип, който проучва описания по-горе район. Своите наблюдения тя сравнява не само с предишни изследвания (етнографски, демографски, исторически, археологически), а използва и резултатите, до които достигат другите членове на екипа.

Изследвайки свещената география на селищата, авторката групира теренния материал в двете първи глави „Сакрално пространство и селищна система“ и „Върхове, черковища и обреди в метеорологичен аспект“. Тя логично проследява ролята на природата за формиране на сакрално пространство и едновременно с това осигуряваща атмосферата и субективните характеристики на вярата. Обредът е осъзнато присъствие, сетивно и духовно преживяване и д-р Д. Спасова е събрала впечатляваща информация за всеки конкретен топос на вяра и на контекста, в който е

географски и времево разположен. Според нея документираните вяра и обредност в почитта към стопана-покровител на дома, рода, землището е съхранена древна представа за йерофания. Установявайки, че обредността е концентрирана в месеците април – юни, авторката търси архетипите на космогоничните вярвания и ги свързва с женското начало в природата като творец. Свещеното пространство, според нея, е митологически осмислено като свещения брак, прозиращ във всяко едно от тях. Д-р Димитрия Спасова логично извежда извода, че съхранените реликтови вярвания и обредност, документираны през 19. и дори в началото на 21. век, са следствие на ендогамията и затворения начин на живот на общностите.

В трета глава „Пролетен празничен цикъл и обредна система“ е разгледана връзката на важните за населението от изследваните селища обреди, които са групирани в периода април – юни, с инициационните практики. За участниците в тях всеки обред е с космически размери, в които всеки човек трябва хармонично да намери своето място.

Сакралните пространства, които описва кандидатката, са част от природната среда. Много често, когато се наблюдава архитектурно развитие, то е в скално-изсечени и/или мегалитна форма. Доколкото в някои от тези топоси присъстват малки сгради, те са от най-семпъл тип и са резултат на християнизацията. Авторката последователно проследява във всички анализирани от нея обекти първичното интуитивно разбиране за Космоса, неговите ритми и синхронизиране на човешките с тях.

Монографията въвежда в научно обръщение много нови извори за фолклорната култура, събрани лично от авторската. Тя ги съпоставя с вече известна и публикувана информация и предлага своите хипотези и тълкувания за обособените сакрални територии и мястото им в цялостния светоглед на население. Авторката проследява трансформациите в митологичните представи и обредите, но ясно откроява архетипите, които са в основата на вечните свети места. Книгата е с ясни приноси и е полезна

за учени, студенти и всички, които проявяват интерес традиционната култура в Югоизточна Европа.

Публикации, представени по процедурата

Повечето от представени за конкурса статии са аналитични и са върху теренни изследвания, върху разработени и обобщени теми, присъстващи и в хабилитационния труд. Специално бих открила като приносни публикациите, които анализират лечителските практики в светилища на открито и описаните и анализирани ритуални практики в скалноизсечени и мегалитни топоси.

Прави впечатление, че ЮЗУ финансира дългосрочни теренни изследвания, които дават възможност на своите преподаватели да извършват задълбочени изследвания, които да бъдат представяни на национални и международни научни форуми и обобщавани в монографии. Тази политика на университета динамизира научното израстване и кариерно развитие на преподавателите.

Заклучение

Гл. ас. д-р Димитрия Спасова е изграден учен, има необходимата натовареност с преподавателски часове и изцяло покрива наукометричните изискванията за получаването на академичната длъжност „доцент“.

Представените от кандидатката публикации са с приноси, обобщаващи и са полезни за студенти и изследователи. В научно обръщение е въведен много нов изворов материал за топосите на вяра и фолклорната култура на редица селища по теченията на реките Места и долна Струма, планините Рила, Пирин, Западни Родопи, Беласица, Влахина, Малешевска, Огражден, включително и части от Северна Гърция. Изказаните в публикациите хипотези и лични становища са

обосновано защитени от авторката.

В представените публикации за участие в конкурса не открих плагиатство.

По процедурата не са допуснати нарушения.

Като имам предвид гореказаното гласувам с положителен глас (Да) за присъждане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата: Сакрално пространство и обредна система от българската народна култура) на гл. ас. д-р Димитрия Спасова.

15. 08. 2021 г.

Проф. дин Валерия Фол

REVIEW

of the submitted works for participation in a competition for the academic position of ASSOCIATE PROFESSOR, announced by SWU "Neofit Rilski" in SG, issue 37 / 07.05.2021

Reviewer: Prof. Valeria Fol, University of Library Science and Information Technology, Institute of Balkan Studies with Center for Thracology - BAS

Chief Assistant Dr **DIMITRIYA KOSTADINOVA SPASOVA** is the only candidate in a competition for the academic position of "Associate Professor" in the professional field 3.1. Sociology, anthropology and cultural sciences (Theory and history of culture: Sacred space and ritual system of Bulgarian folk culture) for the needs of SWU "Neofit Rilski", order of the Rector № 1336/18. 06. 2021, minutes №1 / 14.07.2021 from the first meeting of the scientific jury.

Presentation of the candidate and professional experience

Ch. Assistant Dr. Dimitria Spasova graduated in Cultural studies at SWU "Neofit Rilski" (2003). From 2004 to 2008 he was a full-time doctoral student in "Theory and History of Culture. Ancient Cultures" at the Department of Cultural studies at the same university. In 2010 she successfully defended her doctoral thesis on "Ancient magical practices in folk medicine from Southwestern Bulgaria." The academic career of the candidate is developing at SWU "Neofit Rilski", where since 2011 and now she holds the academic positions of assistant and chief assistant (since 2014) in the Department of Cultural Studies. She

specialized in Etruscan Studies and Italian Antiquity at the University for Foreigners in Perugia, Italy.

The candidate's research interests are in the field of ethnology, semiotics of culture, cultural heritage and cultural tourism. The courses and exercises she teaches are within the scope of her research. Dr Dimitria Spasova leads the master's program "Cultural Heritage and Cultural Tourism" at the Department of Cultural Studies at the Faculty of Arts. She actively participates in the academic and administrative life of the department and the university. The candidate is a participant in research projects, as can be seen from the attached publications and documentation on the procedure. Since the competition for chief assistant until now, the candidate has participated in numerous national and international scientific conferences and the reports presented by her have been published.

Evaluation of the habilitation work

For participation in the competition the candidate Ch. Assistant Dr Dimitriya Spasova presents a habilitation thesis, a monograph, based on a defended doctoral dissertation, an abstract of the doctoral thesis, part of a collective monograph and 20 articles and reports. From the list for review I exclude the abstract, two of the articles published in the year of the defense of the doctoral thesis and the published doctoral thesis, as they are positively peer-reviewed.

The presented habilitation work "Sacred space and ritual system. Based on materials from the folk culture in Southwestern Bulgaria" consists of an introduction, three chapters and a conclusion, used literature, a list of informants, an album, a total of 199 pages of text and 16 photos. In the introduction the candidate formulates the purpose of her research, the tasks, the methods and the types of sources she uses. She emphasizes that based on the results of the interdisciplinary research of the Center for Ancient Cultures of SWU, her goal is

to analyze the sacred geography and the related ritual system in the settlements along the rivers Mesta and lower Struma, the mountains Rila, Pirin, Western Rhodopes, Belasitsa, Vlahina, Maleshevska, Ograzhden, including parts of Northern Greece.

The American scientist Simon Unwin briefly formulates the sacred space as a special place, which can be natural or specially built without functions for mortals. I agree with him in the first part of his definition, but I allow myself to disagree with him about the functions of people. Being an architect, Prof. Simon Unwin does not know a living ritual in the millennia-old topos of faith described by Dr Dimitrina Spasova. It is such observations that show that they are the places where the ritual constitutes a conscious presence, sensory and spiritual experience or an empathic one, depending on whether the person performs it alone or in a group.

The book is essentially a regional cultural study based on rich ethnographic and archaeological material. Dr D. Spasova has been part of an interdisciplinary team for many years, which studies the area described above. She compares her observations not only with previous research (ethnographic, demographic, historical, archaeological), but also uses the results achieved by other team members.

Exploring the sacred geography of the settlements, the author groups the field material in the first two chapters "Sacred space and settlement system" and "Peaks, churches and rites in meteorological aspect". It logically traces the role of nature in the formation of sacred space and at the same time providing the atmosphere and subjective characteristics of faith. The rite constitutes a conscious presence, sensory and spiritual experience and Dr D. Spasova has gathered impressive information about each specific topos of faith and the context in which it is geographically and temporally located. According to her, the documented

faith and ritualism in honour of the patron and protector of the home, family, land, preserve an ancient notion of hierophany. Finding that the ritual is concentrated in the months of April - June, the author seeks the archetypes of cosmogonic beliefs and connects them with the feminine beginning in nature as an artist. Sacred space, according to her, is mythologically conceptualized as a sacred marriage, visible in each of the beliefs. Dr Dimitriya Spasova logically concludes that the preserved relict beliefs and rituals, documented in the 19th and even in the early 21st century, are a consequence of endogamy and the closed way of life of the communities.

In the third chapter, "Spring holiday cycle and ritual system" is considered the connection of the important for the population of the studied settlements rites, grouped in the period April – June, with the initiation practices. For the participants in them, each rite has cosmic dimensions, in which each person must find their place harmoniously.

The sacred spaces described by the candidate are part of the natural environment. Very often, when architectural development is observed, it is in rock-cut and / or megalithic form. If small buildings are present in some of these topoi, they are of the simplest type and are the result of Christianization. The author consistently traces in all the objects she analyzes the primary intuitive understanding of the Cosmos, its rhythms and the synchronization of the human rhythms with them.

The monograph introduces into scientific circulation many new sources on folklore culture, collected personally by the author. She compares them with already known and published information and offers her hypotheses and interpretations about the separate sacred territories and their place in the overall worldview of the population. The author traces the transformations in the mythological notions and rites, but clearly highlights the archetypes that

constitute the basis of the eternal holy places. The book has clear contributions and is useful for scholars, students and anyone interested in traditional culture in Southeast Europe.

Publications submitted under the procedure

Most of the articles submitted for the competition are analytical and are on field research, on developed and summarized topics, present in the habilitation work. I would especially like to highlight as contributing ones the publications that analyze the healing practices in open-air sanctuaries and the described and analyzed ritual practices in rock-cut and megalithic topoi.

It is noteworthy that SWU funds long-term field research, which allows its teachers to conduct in-depth research, presented at national and international scientific forums and summarized in monographs. This policy of the university dynamizes the scientific growth and career development of teachers.

Conclusion

Ch. Assistant Dr Dimitriya Spasova is a mature scientist, possesses the necessary workload of teaching hours and fully covers the scientometric requirements for obtaining the academic position of "Associate Professor".

The publications presented by the candidate have summarizing contributions, and are useful for students and researchers. In scientific circulation is introduced a lot of new source material about the topoi of faith and folklore culture of a number of settlements along the rivers Mesta and lower Struma, the mountains Rila, Pirin, Western Rhodopes, Belasitsa, Vlahina, Maleshevska, Ograzhden, including parts of Northern Greece. The hypotheses and personal opinions expressed in the publications are reasonably defended by the author.

I did not find any plagiarism in the publications submitted for participation in the competition.

No violations were committed during the procedure.

In view of the above, I am voting with a positive vote (Yes) for awarding of the academic position of "Associate Professor" in the professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences (Theory and History of Culture: Sacred Space and Ritual System of Bulgarian Folk Culture) to Ch. Assistant Dr. Dimitriya Spasova.

15. 08. 2021

Prof. Dr.Sc. Valeria Fol